Valiokunnan mietintö LaVM 10/2018 vp─ HE 120/2018 vp

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain 6 luvun 10 §:n ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain 6 luvun 10 §:n ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 120/2018 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- erityisasiantuntija Tuuli Herlin, oikeusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Jussi Matikkala, oikeusministeriö
- esittelijäneuvos Jarmo Hirvonen, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- laamanni Martti Juntikka, Varsinais-Suomen käräjäoikeus
- kihlakunnansyyttäjä Kati Lindholm, Itä-Uudenmaan syyttäjänvirasto
- erityisasiantuntija Tiina Vogt-Airaksinen, Rikosseuraamuslaitos
- johtaja Marko Hernesmaa, Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto
- poliisitarkastaja Konsta Arvelin, Poliisihallitus
- johtaja, professori Tapio Lappi-Seppälä, Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
- toimitusjohtaja Olavi Kaukonen, A-klinikkasäätiö
- aluekoordinaattori Marja Lähde, Kriminaalihuollon tukisäätiö
- professori Minna Kimpimäki
- professori Sakari Melander

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- sisäministeriö
- valtiovarainministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Helsingin hovioikeus
- Valtakunnansyyttäjänvirasto
- Suomen Kuntaliitto
- Suomen Asianajajaliitto

Valmis
5.0

Valiokunnan mietintö LaVM 10/2018 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksia koskevaa järjestelmää täydennetään säätämällä rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehneille uudeksi oheisseuraamukseksi valvonta. Rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehnyt voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tämä olisi tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat huomioon ottaen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvontaan voitaisiin tuomita myös sillä perusteella, että ehdollista vankeutta yksinään olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta.

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää tehostettaisiin lisäksi nostamalla oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä 90 tunnista 120 tuntiin.

Esityksessä säädettäisiin myös vankeudeksi muuntamisen mahdollisuudesta tilanteissa, joissa tuomittu rikkoo törkeästi valvontaan sisältyviä velvollisuuksiaan.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäviksi eräitä lähinnä teknisluontoisia muutoksia Rikosseuraamuslaitoksesta annettuun lakiin, henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin, Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annettuun lakiin, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin ja oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan kesällä 2019.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä on kyse rikoslain ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksia koskevan järjestelmän täydentämisestä. Järjestelmää täydennetään säätämällä rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehneille uudeksi oheisseuraamukseksi valvonta (1. lakiehdotus, 6 luvun 10 §:n 2 mom.). Rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehnyt voidaan esityksen mukaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tämä on tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat huomioon ottaen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvontaan voitaisiin tuomita myös sillä perusteella, että ehdollista vankeutta yksinään olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta.

Esitys sisältää myös säännösehdotukset vankeudeksi muuntamisen mahdollisuudesta tilanteissa, joissa tuomittu rikkoo törkeästi valvontaan sisältyviä velvollisuuksiaan (2. lakiehdotuksen 62 §).

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää ehdotetaan lisäksi tehostettavaksi nostamalla oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä 90 tunnista 120 tuntiin (1. lakiehdotus, 6 luvun 10 §:n 1 mom.).

Esityksen perusteluissa todetuin tavoin (HE, s. 4) ehdollinen vankeusrangaistus on pitkään ollut keskeisessä asemassa rikosoikeudellisessa järjestelmässämme ja se on säilyttänyt asemansa hyvin. Ehdollisen vankeuden tarkoituksena on toimia vakavana varoituksena rikoksentekijälle. Rangaistuksen täytäntöönpano riippuu siitä, jatkaako tuomittu rikosten tekemistä hänelle asetettuna koeaikana. Ehdollisen vankeuden kriminaalipoliittisena perusteluna on erityisesti tieto ehdottoman vankeusrangaistuksen monentyyppisistä haittavaikutuksista. Neljälle viidestä ehdolliseen tuomitusta rangaistus jää lajissaan viimeiseksi, joten valtaosassa tapauksista se täyttää hyvin varoitustehtävänsä (HE, s. 20).

Ehdolliseen vankeusrangaistukseen voidaan liittää oheisseuraamuksia. Nykyisin nämä ovat sakko, yhdyskuntapalvelu tai nuoren rikoksentekijän valvonta (rikoslaki, 6 luvun 10 §). Sakkorangaistus voidaan tuomita oheisseuraamukseksi, jos ehdollista muuten olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta. Samalla perusteella voidaan oheisseuraamukseksi tuomita yhdyskuntapalvelua, jos tuomittavan ehdollisen vankeuden pituus on vähintään kahdeksan kuukautta. Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan määrätä valvontaan, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvontaan määräämisen perusteet ovat siis erilaiset kuin oheissakon tai yhdyskuntapalvelun; valvonta perustuu yksilölliseen tarkoituksenmukaisuusharkintaan, kun taas muut oheisseuraamukset liittyvät siihen, että ehdollista vankeutta sellaisenaan ei pidetä riittävänä rangaistuksena rikoksesta.

Esityksen perusteluista ilmi käyvin tavoin (HE, s. 4) ehdolliseen vankeuteen kohdistuu ajoittain julkisuudessa arvostelua erityisesti tapauksissa, joissa pitkää ehdollista vankeutta ei pidetä riittävän tuntuvana rangaistuksena vakavaksi koetusta rikoksesta. Seuraamusjärjestelmän sisäisen johdonmukaisuuden kannalta siirtyminen pitkästä ehdollisesta vankeudesta samanpituiseen ehdottomaan rangaistukseen onkin ongelmallinen, koska se merkitsee varsin jyrkkää porrasta muuten vähitellen ankaroituvassa järjestelmässä. Edellä mainitut oheisseuraamukset madaltavat tätä kynnystä. Oheisseuraamusten käyttöä jossain määrin lisäämällä ja niiden sisältöä kehittämällä ehdolliselle vankeudelle on mahdollista saada lisää toivottua vaikuttavuutta. Näin voidaan myös madaltaa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä kynnystä. (HE, s. 4)

Esityksestä ilmi käyvin tavoin (HE, s. 22) ehdollisen vankeuden oheisseuraamusten nyt esitettävän uudistamisen yhtenä tavoitteena on, että rangaistukset ankaroituvat vastaavalla tavalla asteittain kuin rikosten moitittavuuskin vaihtelee. Tavoitteena on kehittää oheisseuraamuksille nykyistä vaativampaa sisältöä, joka tekee ehdollisesta vankeudesta tuomitulle konkreettisemman seuraamuksen. Aktiivinen puuttuminen rikoksentekijän elämäntilanteeseen voi sisältää sekä seuraamusjärjestelmän antamaa tukea ja kuntoutusta että hänen ohjaamistaan yhteiskunnan peruspalveluihin. Tällaisella puuttumisella pyritään vähentämään rikosten uusimista. Myös nykyisten oheisseuraamusten käyttöä voidaan lisätä. Näillä keinoilla on mahdollista pienentää ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä eroa seuraamusten ankaruutta vertailtaessa.

Edellä kuvatun mukaisesti ehdolliseen vankeuteen voidaan nykyisinkin liittää oheisseuraamuksia. Esityksestä ilmi käyvin tavoin (HE, s. 20) käytännön kokemukset nykyisistä oheisseuraamuksista ovat olleet hyviä ja nämä myönteiset kokemukset ovat taustalla oheisseuraamuksena tuomittavien yhdyskuntaseuraamusten kehittämisessä ja niiden käytön lisäämisessä. Oheisseuraamusten kehittämiseen voidaan esityksen perusteluiden mukaan pyrkiä erilaisin perustein ja eri näkökulmista. Nykyään seuraamusjärjestelmän yleisenä tavoitteena on rangaistusten avoimempi

täytäntöönpano esimerkiksi lisäämällä valvotun koevapauden käyttöä. Ehdottomat vankeudet pyritään korvaamaan yhdyskuntaseuraamuksilla aina silloin, kun rikos ei välttämättä edellytä vankeusrangaistusta.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta pitää esityksessä ehdotettua sääntelyä uudesta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittavasta rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehneen valvonnasta sekä oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostamisesta lähtökohtaisesti kannatettavana ja perusteltuna. Uudistukset madaltavat nykyistä ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välistä porrasta järjestelmässä, jossa rangaistusten tulisi ankaroitua samalla tavalla asteittain kuin rikosten moitittavuuskin vaihtelee. Esitettävään oheisseuraamusten tehostamiseen sisältyy kontrollin lisäksi myös rikoksentekijälle annettavaa tukea ja kuntoutusta (2. lakiehdotus, 60 §:n 3 mom.), mitä lakivaliokunta pitää erityisen perusteltuna. Viimeksi mainittu on perusteltua myös uudistuksen yleisenä tavoitteena olevan uusintarikollisuuden ehkäisemisen kannalta. Lakivaliokunta pitää erityisen perusteltuna sitä, että ehdotusten myötä on mahdollista vähentää ehdottomien vankeusrangaistusten käyttöä ehdollisen vankeuden oheisseuraamusten käyttöä lisäämällä.

Hallituksen esityksessä esitetyistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Ehdotukset osana asteittain ankaroituvaa seuraamusjärjestelmää

Esityksen perusteluiden mukaan esityksellä ehdotettavaa lainsäädäntöä voidaan pitää seuraamusjärjestelmää ankaroittavana, joten sääntelyä voidaan soveltaa vasta lain voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin (HE, s. 32). Toisaalta perusteluissa tuodaan esiin näkökohta (HE, s. 36—37), jonka mukaan ehdotetulla (1. lakiehdotuksen 6 luvun 10 §:n 2 mom. 1 kohdan) valvonnalla ei ole tarkoitus yleisesti ankaroittaa tai lieventää rangaistustasoja, vaan täydentää oheisseuraamusjärjestelmää erityisesti uusien rikosten ehkäisemistä koskeviin tarkoituksenmukaisuussyihin perustuvalla seuraamusvaihtoehdolla. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että esityksestä ei saa selvää kuvaa siitä, mihin suuntaan seuraamusjärjestelmää ollaan uudistamassa.

Lakivaliokunta toteaa edellä todetun johdosta ja asiaa arvioituaan seuraavaa. Esityksen tavoitteena on ehdollista vankeusrangaistusta koskevan järjestelmän tehostaminen. Tämä ei sinällään tarkoita rangaistusten ankaroittamista yleisellä tasolla. Yksittäisissä ehdollisen vankeuden tuomitsemistilanteissa rangaistuksesta voi kuitenkin tulla nykyisen lainsäädännön nojalla tuomittavaa ankarampi, jos oheisseuraamukseksi tuomitaan ehdotettu valvonta tai yli 90 yhdyskuntapalvelutuntia. Toisaalta oheisseuraamusten uudenlainen käyttö voi edellä mainitulla tavalla vähentää ehdottomien vankeuksien tuomitsemista.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota myös siihen, kuinka ehdotettu valvontaseuraamus suhteutuu ankaruudeltaan muihin rangaistusseuraamuksiin, erityisesti ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittavissa olevaan yhdyskuntapalveluun. Tällä voi olla merkitystä muun muassa ratkaistaessa seuraamusjärjestelmän asteittaisen ankaroitumisen periaatteeseen, lievemmän lain periaatteeseen ja reformatio in peius -kieltoon liittyviä soveltamis- ja tulkintakysymyksiä.

Lakivaliokunta toteaa tältä osin seuraavaa. Rikoslain rangaistuksen määräämistä koskevan 6 luvun 1 §:ssä luetellaan yleiset ja vain tiettyihin ryhmiin sovellettavat rangaistuslajit. Rikoslain 6 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan yleisiä rangaistuslajeja ovat rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus. Rikoslain yleisiä oppeja koskevan uudistuksen (HE 44/2002 vp) perusteluissa on rikoslain 6 luvun 1 §:n 1 momentin yhteydessä todettu eräitä rangaistuslajien välisiä ankaruussuhteita ja kiinnitetty huomiota tällaisessa arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin. Mainitussa esityksessä todetaan (HE 44/2002 vp, s. 185—186), että ”kovin kiinteisiin ankaruussuhteiden määrittelyihin ei ole syytä pyrkiä. Tuo ankaruussuhde on määriteltävissä vain verraten väljin termein, joiden mukaan seuraamuksen määrää ja lajia ankaroitetaan asteittain rikoksen vakavuusasteen ja uusimisen mukaan. Kiinteiden ankaruussuhteitten määrittämistä vaikeuttaa myös se, että rangaistuksen ankaruuteen vaikuttaa lajin ohella myös määrä. Peruslähtökohtana voi kuitenkin pitää, että rangaistukset asettuvat 1 momentista ilmenevään ankaruusjärjestykseen.”

Lakivaliokunta toteaa, että ehdotetun valvonnan lisääminen ehdollisen vankeuden mahdolliseksi oheisseuraamukseksi lisää lajinvalintatilanteiden määrää. Valiokunnan näkemyksen mukaan edellä siteeratuissa perusteluissa esitetyt periaatteelliset näkökohdat pätevät edelleen, ja lajinvalintatilanteiden lisääntymisen ehdotetulla tavalla voidaan sanoa korostavan niitä. Tätä ilmentää osaltaan se, että ehdotettu valvonta ei, toisin kuin rikoslain 6 luvun 1 §:n 1 momentissa mainitut rangaistukset, ole ylipäätään määrättävissä itsenäiseksi rangaistukseksi vaan ainoastaan ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena.

Ottaen huomioon muun ohessa sen, että yhdyskuntapalvelu on tuomittavissa jopa ehdottoman vankeusrangaistuksen sijaan, voidaan yhdyskuntapalvelua myös esityksessä (HE, s. 37) todetuin tavoin yleisellä tasolla normatiivisessa arvioinnissa lähtökohtaisesti pitää ehdotettua valvontaa ankarampana ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena. Ehdotettavan valvonnan ja oheisyhdyskuntapalvelun ankaruutta ei kuitenkaan voida etukäteen yksiselitteisesti vertailla kutakin yksittäistapausta silmällä pitäen. Myös ehdotettu oheisvalvonta on joka tapauksessa sisällöltään merkittävä oheisseuraamus, ja sen voidaan ainakin sanktiosisällöltään arvioida sinänsä voivan ylittää lyhyen oheisyhdyskuntapalvelun sanktiosisällön.

Lievempää lakia koskevassa arvioinnissa kysymys on sen arvioinnista, kumman lainsäädännön — tekohetken vai tuomiohetken — soveltaminen kysymyksessä olevassa tapauksessa johtaa lievempään lopputulokseen. Reformatio in peius -kielto merkitsee sitä, että tuomiota ei ylemmässä oikeusasteessa saa muuttaa ainoana muutosta hakeneen osapuolen vahingoksi. Kysymyksenasettelun tietystä samankaltaisuudesta huolimatta ei ole selvää, että ankaruusvertailua suoritettaisiin niissä täysin yhtenevin perustein. Lakivaliokunta katsoo, että tällä esityksellä ei ole tarkoitus muuttaa näiden arviointien sisällössä omaksuttuja lähtökohtia ja periaatteita. Tarkoituksena on, että niitä sovelletaan myös arvioitaessa ehdotettua valvontaa koskevia tulkintakysymyksiä.

Rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehneen valvonta

Esityksen 1. lakiehdotuksessa (rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 mom.) ehdotetaan uutta ehdollisen vankeuden oheisseuraamusta, jonka mukaan rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voitaisiin tuomita ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi valvontaan kahdella vaihtoehtoisella perusteella.

Ensinnäkin valvontaan voitaisiin tuomita, jos tämä olisi tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat huomioon ottaen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi (1. kohta). Perusteluista ilmi käyvin tavoin (HE, s. 35—36) tällä perusteella valvontaan tuomittavilla olisi usein rikosten tekemiseen liittyvä päihdeongelma. Ehdotettavan valvonnan sisällöllä pyrittäisiin puuttumaan sekä tekijän rikoskierteeseen että päihdeongelmaan.

Toiseksi valvontaan voitaisiin tuomita sillä perusteella, että ehdollista vankeutta yksinään olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta (2. kohta). Näissä tilanteissa ei edellytettäisi aikaisempaa rikollisuutta, ja tuomittavan ehdollisen vankeuden olisi oltava vähintään kahdeksan kuukauden pituinen. Tämä peruste mahdollistaa valvontaan tuomitsemisen esimerkiksi silloin, kun kysymyksessä on pitkän ehdollisen vankeusrangaistuksen saava ensikertalainenkin rikoksentekijä.

Ehdotettava valvonta ei kummassakaan tapauksessa edellytä syytetyn suostumusta lukuun ottamatta kuntoutusta tai avohoitoa.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetussa rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdassa lähtökohtana ovat uusintarikollisuuden ehkäiseminen ja tekijään liittyvät seikat, 2 kohdassa painottuu teon ja seuraamuksen välinen suhteellisuus. Valiokunta ei kuitenkaan pidä ongelmallisena sitä, että ehdotettava valvonta voitaisiin tuomita rangaistuksen tavoitteita ja tarkoitusta ajatellen vaihtelevin painotuksin. Ehdotetun valvonnan tuomitseminen oheisseuraamukseksi voi olla erilaisista näkökulmista perusteltua. Valvonnan sisältö määritellään joka tapauksessa yksilöllisesti sen perusteella, mitä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 60 §:ssä valvonnan sisällöstä säädetään.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että momentin 2 kohdassa tarkoitettu valvonta voi olla perusteltu esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa oheisseuraamuksena tuomittava yhdyskuntapalvelu ei ole mahdollinen tai joissa valvonta on seuraamuksen lajinvalintaa koskevien näkökohtien mukaan perusteltu vaihtoehto. Oheisseuraamuksena tuomittavan, 2 kohdaksi ehdotetun valvonnan ja yhdyskuntapalvelun soveltamisalassa on olennaisia eroja. Ehdotettu rangaistuksen riittämättömyyden perusteella tuomittava valvonta ei edellytä syytetyn suostumusta muuten kuin mahdollisen kuntoutuksen tai avohoidon osalta, mikä tekee valvonnasta selvästi erityyppisen oheisseuraamuksen kuin yhdyskuntapalvelu on. Toinen ero löytyy seuraamusten sisällöstä. Yhdyskuntapalvelutunneista on aina vähintään puolet työtä. Ehdotettava valvonta voi koostua täysin valvontatapaamisista ja niiden lisäksi yksilöllisesti määrättävästä ohjelmatoiminnasta. Vuoden ja kolmen kuukauden kesto myös tekee valvonnasta pitkäjänteisen seuraamuksen.

Ehdotetun 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetun valvonnan edellytyksenä ei säännöstasolla mainita valvonnan tarvetta. Lakivaliokunta pitää tästä huolimatta kuitenkin selvänä, että kohdan soveltamista koskevassa harkinnassa otetaan huomioon myös valvonnan tarve uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Edellä selostetun perusteella lakivaliokunta pitää ehdotetun rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin perusratkaisua eli momentin kahta soveltamistilanteiltaan toisistaan eroavaa kohtaa hyväksyttävänä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin näkemys siitä, että 2 momentin 2 kohdassa asetettava ehdollisen vankeuden alaraja voisi olla kahdeksan kuukauden sijasta esimerkiksi 1 vuosi 6 kuukautta vankeutta. Valiokunta katsoo kuitenkin, että kahdeksaa kuukautta korkeampi alaraja olisi oheisseuraamuksena tuomittavaan yhdyskuntapalveluun verrattuna epäjohdonmukainen ottaen huomioon, että valvontaa ei voida lähtökohtaisesti pitää edellä selostetuin tavoin normatiivisessa arvioinnissa yhdyskuntapalvelua ankarampana rangaistuksena. Korkeampi alaraja hämärtäisi oheisseuraamusten välisiä suhteita. Sama kahdeksan kuukauden alaraja rangaistuksen riittämättömyyden perusteella tuomittavalle valvonnalle ja yhdyskuntapalvelulle on valiokunnan näkemyksen mukaan oheisseuraamusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta selväpiirteinen ja siten perusteltu.

Edellä esitetyn johdonmukaisuusnäkökohdan lisäksi valiokunta katsoo, että kahdeksan kuukauden raja on myös sisällöllisesti perusteltu. Vain suhteellisen vakava rikos voi johtaa vähintään kahdeksan kuukauden pituisen ehdollisen vankeuden tuomitsemiseen. Mahdollisuus tuomita ehdollisen vankeuden ohella valvontaan on valiokunnan näkemyksen mukaan tarpeellinen myös ehdollisen vankeusrangaistuksen sijoittuessa välille 8 kuukautta — 1 vuosi 6 kuukautta vankeutta. Edellä todetuista syistä lakivaliokunta pitää 2 momentin 2 kohdassa asetettavaa ehdollisen vankeuden kahdeksan kuukauden alarajaa asianmukaisena ja perusteltuna.

Valvonta-ajan ja vankeuden muuntosuhde

Esityksessä ehdotetaan (2. lakiehdotuksen 62 §), että oheisseuraamukseksi tuomitun valvonnan velvollisuuksien törkeä rikkominen voi johtaa joko valvonta-ajan pidentämiseen tai suorittamatta olevan valvonta-ajan muuntamiseen ehdottomaksi vankeudeksi. Tuomioistuin voi ehdotuksen mukaan valvontaan kuuluvien velvollisuuksien törkeän rikkomisen tilanteissa muuntaa suorittamatta olevan valvonta-ajan ehdottomaksi vankeudeksi, jonka pituus olisi vähintään neljä ja enintään 14 päivää.

Asiaa ja saamaansa selvitystä arvioituaan lakivaliokunta pitää vankeudeksi muunnon mahdollisuutta tarpeellisena. Valiokunta katsoo, että pelkkä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 62 §:ssä tarkoitettu valvonta-ajan pidentäminen ei muodosta velvollisuuksien törkeissä rikkomistapauksissa aikuisille valvottaville riittävää pelotetta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että vankeudeksi muunto on 62 §:n mukaan mahdollista vain, jos siihen on tuomittuun liittyvät ja rikkomukseen johtaneet syyt kokonaisuutena arvioiden erityistä syytä. Lisäksi valvonta-ajan pidentäminen on edelleen vaihtoehto törkeissäkin velvollisuuksien rikkomustapauksissa.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomitulle valvonnalle ei ole ehdotettu sellaista muuntosuhdetta, jollainen on sisäänrakennettu yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen ja joka voi ennakoitavalla, yhdenvertaisella ja oikeasuhtaisella tavalla rajata ehdottomaksi vankeudeksi muunnettavan jäljellä olevan valvonta-ajan kestoa. Kysymys ei myöskään ole vastaavasta tilanteesta kuin esimerkiksi ehdonalaisen vapauden velvollisuuksien törkeässä rikkomisessa (yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 75 §), jossa kysymys on jäännösrangaistuksen täytäntöönpanosta.

Lakivaliokunta katsoo, että laillisuusperiaatteen asettamien vaatimusten, ennen muuta ennakoitavuuden, täsmällisyyden ja oikeasuhtaisuuden vuoksi ehdotettua sääntelyä on tarpeen täydentää sisällyttämällä 2. lakiehdotuksen 62 §:ään selkeä ja ennakoitava muuntosuhde mahdollisen vankeudeksi muuntamisen osalta.

Edellä todetun valossa lakivaliokunta toteaa seuraavaa. Ehdotettava valvonta kestää 15 kuukautta. Valiokunnan näkemyksen mukaan on perusteltua, että muuntamistilanteessa yksi kuukausi suorittamatta olevaa valvonta-aikaa vastaisi yhtä päivää vankeutta. Valiokunta katsoo kuitenkin, että vankeuden tulee olla enintään 14 päivän pituinen, vaikka edellä mainittu muuntosuhde periaatteessa mahdollistaisi 15 päivän vankeuden. Yli 14 vuorokauden pituisissa vankeusrangaistuksissa tulisivat sovellettaviksi ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset tavalla, jota voidaan tällaisessa muuntotilanteessa pitää epätarkoituksenmukaisena (rikoslain 2 c luvun 5 §). Lisäksi pidempi ehdoton vankeusrangaistus ei valiokunnan näkemyksen mukaan enää olisi oikeassa suhteessa siihen, että rikkomisessa olisi törkeimmilläänkin kysymys vain ehdollisen vankeuden valvontaan sisältyvien velvollisuuksien rikkomisesta.

Edelleen lakivaliokunta katsoo, että pykälässä tulee säätää myös siitä, miten vain osaksi suoritettu valvontakuukausi otetaan huomioon muunnossa. Valiokunta katsoo, että osaksi suoritetun kuukauden laskeminen muunnossa kokonaan suoritetuksi johtaa tuomitun kannalta lievempään lopputulokseen ja on sen vuoksi perusteltu ratkaisu.

Lakivaliokunta ehdottaa edellä selostetun muuntosuhdetta koskevan sääntelyn sisällyttämistä 2. lakiehdotuksen 62 §:ään.

Oheisseuraamusten yhdistäminen

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun rikoslain 6 luvun 10 §:n uuden 2 momentin (1. lakiehdotus) sanamuodosta ei selvästi ilmene, onko aikuisia rikoksentekijöitä koskeva valvonta täydentävä vai vaihtoehtoinen 1 momentissa säädettyjen oheisseuraamusten eli sakon ja yhdyskuntapalvelun kanssa. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että asiasta ei nimenomaisesti säädetä myöskään voimassa olevassa laissa koskien 1 momentissa tarkoitetun oheissakon ja yhdyskuntapalvelun sekä nuorten valvonnan suhdetta.

Lakivaliokunta katsoo, että edellä todetun vuoksi oheisseuraamusten yhdistämisvaihtoehtoja tulee selventää.

Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan voimassa olevan lain perusteella erilaisista oheisseuraamusten yhdistelmistä tuomitaan käytännössä samaan aikaan varsinkin nuorten valvontaa ja oheissakkoja, mutta jonkin verran myös nuorten valvonnan ja yhdyskuntapalvelun yhdistelmiä.

Rikoslain 6 luvun 10 §:n voimassa oleva 1 momentti sisältää yksinään-rajauksen ”Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.” Tätä ilmausta ei siis ole käytännössä tulkittu niin, että se estäisi oheissakon ja nuorten valvonnan tai nuorten valvonnan ja yhdyskuntapalvelunkaan samanaikaisen tuomitsemisen.

Ehdotetun rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin 2 kohdan sanamuoto ”ehdollista vankeutta yksinään on pidettävänä riittämättömänä” johtaisi 1 momentissa jo olevan yksinään-rajauksen kanssa käytännössä siihen, ettei 2 kohdan perusteella tuomittavaan valvontaan voitaisi yhdistää muita oheisseuraamuksia.

Lakivaliokunta pitää perusteltuna asian selventämistä poistamalla yksinään-ilmaus sekä voimassa olevasta 1 momentista että ehdotetusta 2 momentin 2 kohdasta. Lakivaliokunta ehdottaa tämän sisältöistä tarkistusta 1. lakiehdotuksen 6 luvun 10 §:ään.

Ottaen huomioon, että oheissakolla ja valvonnalla on osittain eri tarkoitukset, voi valiokunnan näkemyksen mukaan olla perusteltua määrätä ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi sekä sakko että nuorille tai aikuisille suunnattu valvonta. Henkilön tuomitsemista sekä yhdyskuntapalveluun että aikuisille tai nuorille suunnattuun valvontaan ei voitaisi kuitenkaan pitää samalla tavalla tarpeellisena. Tämä ei olisi mielekästä myöskään seuraamusten samankaltaisuuden vuoksi. Sakon ja yhdyskuntapalvelun yhdistelmä ei voimassa olevan rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin tältä osin selkeän sanamuodon mukaan ole edes mahdollista, eikä sitä esityksessä ehdoteta muutettavaksi.

Oheissakon ja oheisyhdyskuntapalvelun yhdistämisen epätarkoituksenmukaisuutta perustelee esimerkiksi tilanne, jossa sekä oheissakko että oheisyhdyskuntapalvelu tulisivat muunnettaviksi vankeudeksi. Lopputuloksena voisi olla suhteettoman pitkä vankeusrangaistus ottaen huomioon näiden tausta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena. Ehdotettu valvonta sen sijaan olisi muunnettavissa enintään 14 päivän vankeudeksi, joten sen yhdistämisessä oheissakkoon ei syntyisi vastaavaa ongelmaa. Edellä todetuin tavoin rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin nykyisestäkin sanamuodosta käy selkeästi ilmi, että oheissakko ja oheisyhdyskuntapalvelu ovat vaihtoehtoisia oheisseuraamuksia, joten niiden yhdistelmä ei ole mahdollinen. Lakivaliokunta pitää voimassaolevaa lakia tältä osin perusteltuna.

Edellä todetuin tavoin, huomioiden oheissakon ja valvonnan osittain eri tarkoitukset ja sisältö, voi näiden oheisseuraamusten yhdistäminen olla joissakin tapauksissa perusteltua. Tätä puoltaa valiokunnan käsityksen mukaan myös se, että mahdollisuus tuomita ehdollisen vankeuden lisäksi sekä oheissakko että ehdotettu valvonta saattaisi joissakin tapauksissa tulla sovellettavaksi myös silloin, kun nykyisessä rangaistuskäytännössä päädyttäisiin jo ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Edellä selostetuista syistä lakivaliokunta ehdottaa oheisseuraamusten yhdistelmien rajaamista rikoslain 6 luvun 10 §:n 4 momentissa siten, että oheisseuraamukseksi voidaan samalla kertaa tuomita sekä sakko että 2 tai 3 momentissa tarkoitettu valvonta. Ehdotuksen myötä yhdyskuntapalvelun ja valvonnan yhdistelmä ei ole mahdollinen. Lakivaliokunta ehdottaa tämän sisältöisen tarkistuksen tekemistä 1. lakiehdotuksen 6 luvun 10 §:ään. Tällöin esityksessä ehdotettu 4 momentti siirtyy 5 momentiksi.

Valvonnan sisältö

Esityksessä ehdotetun valvonnan sisältö vastaa pääpiirteissään nykyistä nuorten ehdollisen vankeuden valvontaa. Valvonnan sisällöstä säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta

annetussa laissa. Ehdotettavaan oheisseuraamukseen kuuluisi siten aina valvontatapaamisia, joiden lisäksi seuraamukseen voisi sisältyä sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia (Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 60 §). Saadun selvityksen mukaan kysymys voisi olla esimerkiksi osallistumisesta Rikosseuraamuslaitoksen järjestämiin uusintarikollisuutta ehkäiseviin ohjelmiin. Rikosseuraamuslaitos järjestää sekä tehtyyn rikokseen perustuvia vaikuttavuusohjelmia — esimerkiksi väkivalta- ja seksuaalirikoksista tuomituille — että yleisempää rikosten uusimista ehkäisevää muutostyöskentelyä.

Uuteen valvontaseuraamukseen voi sisältyä enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymään kuntoutukseen tai avohoitoon (2. lakiehdotus, 60 §:n 3 mom.). Kysymys olisi yleensä päihdeongelman hoidosta, ja se edellyttää tuomitun suostumusta (2. lakiehdotus, 10 §:n 4 mom.).

Lakivaliokunta pitää erittäin tärkeänä oheisseuraamukseen tuomittujen ohjaamista heidän tarvitsemiensa palvelujen ja tuen piiriin.

Esityksen perustelujen (HE, s. 40—41) mukaan 3 momentissa tarkoitettu kuntoutus tai hoito toteutetaan julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämänä ja rangaistusta suorittava osallistuu siihen normaalein tavoin. Kuntoutukseen ja avohoitoon sovelletaan niitä koskevia yleisiä säännöksiä. Koska hoito- ja kuntoutustoimet lähtökohtaisesti edellyttävät potilaan tai asiakkaan suostumusta, on seuraamusselvityksessä 10 §:n mukaisesti selvitetty muun muassa syytetyn suostumus tällaisen hoidon tai kuntoutuksen sisällyttämiseen valvontaseuraamukseen.

Kysymyksessä ovat yleiset yhteiskunnan tarjoamat palvelut. Valvonnalla ei perusteta uusia kuntoutus- tai hoitopalveluja. Osallistuminen hoitoon tai kuntoutukseen voidaan sisällyttää valvontaan Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla. Osallistumisen käytännön toteuttaminen määritellään rangaistusajan suunnitelmassa (HE, s. 41).

Valiokunta pitää sinänsä perusteltuna sitä, että oheisseuraamukseen tuomituilla on vastaavat mahdollisuudet kuin muillakin henkilöillä esimerkiksi päihdekuntoutukseen. Valiokunta ilmaisee kuitenkin yleisen huolen siitä, että esimerkiksi päihde- ja muuhun kuntoutukseen tulisi olla riittävät ja alueellisesti yhdenvertaiset resurssit. Tämä on merkityksellistä muun muassa ehdotuksen tavoitteena olevan uusimisriskin vähentämisen kannalta.

Seuraamusselvitykset

Yhdyskuntaseuraamusten tuomitsemista edeltää seuraamusselvityksen tekeminen. Selvitys sisältää tuomioistuimelle tarpeelliset tiedot muun muassa syytetyn päihteiden käytöstä, aiemmasta rikollisuudesta ja henkilökohtaisista olosuhteista. Esityksen 2. lakiehdotuksen 10 §:n 1 momentissa tarkoitetuin tavoin seuraamusselvitys pyydetään aina, kun epäiltyä syytetään rikoksesta, josta todennäköisesti tuomitaan esityksessä ehdotettuun valvontaan.

Esityksen perusteluista ilmi käyvin tavoin (HE, s. 27) syytetystä hankittavalla seuraamusselvityksellä tulee olemaan merkittävä asema harkittaessa ehdotettavaan valvontaan tuomitsemista. Ehdotettu uudistus korostaa syyttäjän vastuuta seuraamusselvityksen pyytäjänä erityisesti tilanteissa, joissa tulisi harkittavaksi ensimmäistä kertaa ehdolliseen vankeuteen tuomittavan valvonta.

Tuomioistuimella ei yleensä ole aikuisesta syytetystä ilman seuraamusselvitystä tietoa, jota se ehdotettua valvontaseuraamusta harkitessaan tarvitsisi. Aikuisten valvonnan käytännön soveltamisessa on siis tärkeää, että seuraamusselvitys hankitaan jatkossa muulloinkin kuin tapauksissa, joissa syyttäjä arvioi rangaistuksen voivan olla yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistus.

Esityksen perusteluiden mukaan (HE, s. 27) Rikosseuraamuslaitoksen ja syyttäjien välisellä suunnitelmallisella yhteistyöllä pyritään yhtenäistämään seuraamusselvityksiä koskevia käytäntöjä jo nyt. Lakivaliokunta toteaa, että tämän lisäksi on tärkeää, että syyttäjälle tulee esitutkinnasta tietoa, jonka perusteella syyttäjä voi arvioida valvonnan tarvetta ja valvonnan tuomitsemisen todennäköisyyttä. Tämän vuoksi valiokunta korostaa poliisin ja syyttäjän välistä aktiivista yhteistyötä sekä sitä, että esitutkinnassa selvitettäisiin epäiltyä koskevia tietoja, joilla on merkitystä syyttäjän harkitessa seuraamusselvityksen pyytämistä valvontaa varten.

Voimaantulo

Ehdotetut lait ovat esityksen mukaan tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian (HE, s. 43). Esityksen perustelujen mukaan ehdotettavan valvonnan täytäntöönpano edellyttää kuitenkin koulutusta ja tiedotusta, jonka vaatiman ajan vuoksi uudistuksen voimaantulo on käytännössä mahdollinen aikaisintaan kesällä 2019. Valiokunta pitää tärkeänä, että edellä mainituista syistä uudistuksen voimaantuloon varataan riittävä aika ja tämä huomioidaan lakien voimaantuloajankohdasta päätettäessä.

Lopuksi

Lakivaliokunta toteaa, että nyt käsiteltävä hallituksen esitys on esimerkki pistemäisestä seuraamusjärjestelmää koskevasta osittaisuudistuksesta. Valiokunta katsoo, että seuraamusjärjestelmä on toistuvien osittaisuudistusten vuoksi muodostunut monimutkaiseksi ja hajanaiseksi. Valiokunta katsoo, että tulevaisuudessa on perusteltua toteuttaa rangaistusten täytäntöönpanoa koskevan lainsäädännön kokonaisvaltainen tarkastelu ja uudistaa seuraamusjärjestelmää koskeva lainsäädäntö kokonaisuudessaan selkeämmäksi.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki rikoslain 6 luvun 10 §:n muuttamisesta

6 luku. Rangaistuksen määrääminen

10 §. Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset. Pykälä sisältää säännökset ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksista. Edellä yleisperusteluissa oheisseuraamusten yhdistämisten osalta selostetuista syistä lakivaliokunta ehdottaa pykälän tarkistamista ja selkeyttämistä siten, että säännöksestä käy ilmi, että henkilö voidaan tuomita sekä 1 momentissa tarkoitettuun oheissakkoon että esityksen 2 momentissa ehdotettuun aikuisten valvontaan tai 3 momentissa tarkoitettuun nuorten valvontaan. Sen sijaan 1 momentissa tarkoitetun oheisyhdyskuntapalvelun ja 2 tai 3 momentissa tarkoitetun valvonnan yhdistelmä ei ole ehdotuksen myötä mahdollinen. Lakivaliokunta ehdottaa, että edellä selostettu pykälän tarkistaminen toteutetaan poistamalla *1 momentista*

ja *2 momentin 2 kohdasta* sanat ”yksinään” sekä lisäämällä pykälään *uusi 4 momentti,* jonka mukaan oheisseuraamukseksi voidaan samalla kertaa tuomita sekä sakko että 2 tai 3 momentissa tarkoitettu valvonta. Tällöin esityksessä ehdotettu 4 momentti siirtyy *5 momentiksi*.

Lakivaliokunta ehdottaa 2 momentin 2 kohtaa teknisesti tarkistettavaksi myös siten, että kohta on yhdenmukainen 1 momentissa olevan ilmaisun ”riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta” kanssa. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa 2 momentin 2 kohtaan lisättäväksi sanan ”rikoksesta”.

Valiokunta ehdottaa lisäksi teknisenä tarkistuksena, että pykälän *2 momentin kohdat numeroidaan* rinnakkaisteksteissä olevaa lakiehdotusta vastaavasti.

2. Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

31 §. Tiedonsaantioikeus. Pykälässä säädetään Rikosseuraamuslaitoksen tiedonsaantioikeudesta. Pykälää ei esityksessä ehdoteta muutettavaksi. Voimassa olevassa 31 §:n 1 momentissa viitataan kumottuun lakiin henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa (422/2002). Lain on kumonnut laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa (1069/2015). Lakivaliokunta ehdottaa *1 momentin* teknistä tarkistusta siten, että momentissa viitataan voimassa olevaan säädökseen. Valiokunnan ehdottama muutos edellyttää myös *johtolauseen* tarkistamista.

62 §. Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamus. Pykälässä säädetään ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomitun henkilön valvontaan kuuluvien velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamuksista. Ehdotuksen mukaan 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneen valvonta-aika voidaan tällöin muuntaa ehdottomaksi vankeudeksi, jonka pituus on vähintään neljä ja enintään 14 päivää. Edellä yleisperusteluissa valvonta-ajan ja vankeuden välisen muuntosuhteen osalta esitetyistä syistä valiokunta pitää tarpeellisena sisällyttää pykälään asiaa koskeva muuntosuhde. Yleisperusteluissa esitetyistä syistä valiokunta ehdottaa, että pykälän *3 momentin* loppuun lisätään säännös, jonka mukaan valvonta-ajan muuntamisessa ehdottomaksi vankeudeksi yksi kuukausi suorittamatta olevaa valvonta-aikaa vastaa yhtä päivää vankeutta. Jos valvonta-aikaan kuuluvasta kuukaudesta on suoritettu osa, se katsotaan suoritetuksi kokonaan.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että 2. lakiehdotuksen 62 §:n 4 momentissa on tekninen virhe. Lakiehdotuksen 62 §:n 4 momentti on rinnakkaistekstissä esityksessä tarkoitetussa muodossa, mutta ehdotettavassa säädöstekstissä ei. Momentin yksityiskohtaiset perustelut vastaavat sen tarkoitettua sisältöä. Ehdotettava 4 momentti on siten seuraava:

Pidennettyyn valvonta-aikaan sovelletaan, mitä 60 §:n 2 momentissa säädetään. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneellä valvonta voi lisäksi sisältää 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon siinä määrin kuin sitä on sisältynyt rangaistusajan suunnitelmaan, mutta ei ole vielä toteutunut.

Lakivaliokunta ehdottaa edellä olevan tarkistuksen tekemistä *4 momenttiin*.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 120/2018 vp sisältyvät 3.—7. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 120/2018 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. ***(Valiokunnan muutosehdotukset)***

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

rikoslain 6 luvun 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 10 §, sellaisena kuin se on laeissa 515/2003 ja 401/2015, seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

10 §

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Jos ehdollista vankeutta ~~yksinään~~ on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 120 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos:

1) tämä on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ottaen huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat; tai

2) ehdollista vankeutta ~~yksinään~~ on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta ja ehdollinen vankeus on vähintään kahdeksan kuukauden pituinen.

Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Oheisseuraamukseksi voidaan samalla kertaa tuomita sekä sakko että 2 tai 3 momentissa tarkoitettu valvonta. (Uusi 4 mom.)

Mitä sakosta ja yhdyskuntapalvelusta erikseen säädetään, sovelletaan niihin myös oheisseuraamuksina. Oheisseuraamukseksi tuomittu yhdyskuntapalvelu voidaan kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 120 päivän vankeudeksi. Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetun valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2019.

_____

2.

Laki

yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 1 §:n 4 momentti, 10 §, 18 §:n 1 momentti, 26 §:n 1 momentti, 31 §:n 1 momentti sekä 62 ja 63 § sekä

lisätään 60 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

— —

Rikoslain (39/1889) 6 luvun 11 §:ssä säädetään yhdyskuntapalveluun, 11 a §:ssä valvontarangaistukseen, 10 §:n 2 ja 3 momentissa ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan ja 10 a §:ssä nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta.

10 §

Seuraamusselvitys

Syyttäjä tai tuomioistuin pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvityksen, jos rikoksesta epäiltyä syytetään rikoksesta, josta todennäköisesti tuomitaan yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus taikka rikokseen 21 vuotta täytettyään syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvonta. Rikosseuraamuslaitos voi myös rikoksesta epäillyn pyynnöstä laatia seuraamusselvityksen, jos siihen on painava syy.

Seuraamusselvitystä ei kuitenkaan tarvitse pyytää, jos rikoksesta epäilty on ulkomaan kansalainen ja hänen vakituinen asuntonsa on muualla kuin Suomessa ja arvioidaan, ettei yhdyskuntaseuraamuksen tuomitseminen eikä yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon siirto toiseen maahan ole mahdollista.

Rikosseuraamuslaitos arvioi seuraamusselvityksessä rikoksesta epäillyn edellytykset ja valmiudet suoriutua yhdyskuntaseuraamuksesta. Selvitystä tehtäessä otetaan huomioon rikoksesta epäillyn aikaisempi rikollisuus, päihteiden käyttö ja muut henkilökohtaiset ja sosiaaliset olosuhteet sekä valvonnan ja rikoksettoman elämän tukemisen tarve.

Seuraamusselvityksessä selvitetään, suostuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon. Seuraamusselvityksessä selvitetään myös, suostuuko rikoksesta epäilty siihen, että rikokseen 21 vuotta täyttäneenä syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaan valvontaan sisällytetään 60 §:n 3 momentissa tarkoitettu kuntoutus tai avohoito.

Jos rikoksesta epäillyn tilanteessa on tapahtunut seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, Rikosseuraamuslaitoksen tulee tehdä kyseiset muutokset seuraamusselvitykseen.

Nuorisorangaistukseen ja rikokseen alle 21-vuotiaana syyllistyneen ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetussa laissa (633/2010). Valvontarangaistukseen tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään tämän lain 44 §:ssä.

18 §

Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys

Rikosseuraamuslaitos voi lykätä tai keskeyttää yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, nuorisorangaistuksen tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnan täytäntöönpanon määräajaksi, jos yhdyskuntaseuraamuksen suorittamiselle on tuomitun muusta kuin lyhytaikaisesta sairaudesta, päihdekuntoutukseen osallistumisesta, varusmiespalveluksen, naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tai siviilipalveluksen suorittamisesta, lapsen hoitamisesta sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetun äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahakauden aikana tai muusta näihin rinnastettavasta hyväksyttävästä syystä johtuva tilapäinen este. Rangaistusaika ei kulu lykkäyksen tai keskeytyksen aikana.

— —

26 §

Törkeä velvollisuuksien rikkominen

Jos tuomittu ei aloita seuraamuksen suorittamista tai jättää suorittamisen kesken, eikä hänellä ole menettelyynsä hyväksyttävää syytä, taikka hänelle annetusta kirjallisesta varoituksesta huolimatta uudelleen tai muutoin tahallisesti ja törkeästi rikkoo 21, 22, 38, 49, 72 tai 73 §:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan, Rikosseuraamuslaitoksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin asian saattamiseksi syyttäjän ja tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos kyse on yhdyskuntapalvelusta, valvontarangaistuksesta, nuorisorangaistuksesta tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnasta, Rikosseuraamuslaitoksen on kiellettävä täytäntöönpanon aloittaminen tai keskeytettävä täytäntöönpano, jos se on jo aloitettu.

— —

31 § (Uusi)

Tiedonsaantioikeus

Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta salassapitosäännösten estämättä saada yhdyskuntaseuraamukseen tuomitsemisen edellytyksistä tuomioistuimelle annettavaa lausuntoa ja yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa varten sosiaali- ja terveysviranomaiselta hoito-, kuntoutus- tai palvelusuunnitelmaan liittyvät tiedot, jotka koskevat tuomitun elinolosuhteita, päihteiden käyttöä, päihdekuntoutusta, mielenterveyttä ja mielenterveyspalvelujen käyttöä sekä muut vastaavanlaiset tiedot, jotka ovat tarpeellisia yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa sekä tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävien tukitoimien yhteensovittamista varten, säädetään henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetussa laissa (1069/2015).

— —

60 §

Sisältö ja kesto

— —

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneen valvonta voi sisältää enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon.

— —

62 §

Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamus

Jos ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomittu rikkoo valvontaan kuuluvia velvollisuuksiaan 26 §:ssä tarkoitetulla törkeällä tavalla, Rikosseuraamuslaitoksen on viipymättä ilmoitettava asiasta syyttäjälle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta valvonnan tarkoituksen saavuttamiseksi.

Jos syyttäjä arvioi, että 26 §:ssä tarkoitetun törkeän velvollisuuksien rikkomisen vuoksi valvonta-aikaa olisi pidennettävä tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen suorittamatta oleva valvonta-aika olisi muunnettava ehdottomaksi vankeudeksi, hänen on viipymättä esitettävä tätä koskeva vaatimus sille käräjäoikeudelle, joka on ensimmäisenä oikeusasteena käsitellyt kyseisen rikosasian taikka jonka tuomiopiirissä tuomittu asuu tai vakinaisesti oleskelee.

Jos tuomioistuin toteaa tuomitun rikkoneen valvontaan kuuluvia velvollisuuksia 26 §:ssä tarkoitetulla törkeällä tavalla ja jos siihen tuomittuun liittyvät ja rikkomukseen johtaneet syyt kokonaisuutena arvioiden on erityistä syytä, se voi pidentää valvonta-aikaa yhteensä enintään kuudella kuukaudella tai muuntaa suorittamatta olevan 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneen valvonta-ajan ehdottomaksi vankeudeksi, jonka pituus on vähintään neljä ja enintään 14 päivää. Valvonta-ajan muuntamisessa ehdottomaksi vankeudeksi yksi kuukausi suorittamatta olevaa valvonta-aikaa vastaa yhtä päivää vankeutta. Jos valvonta-aikaan kuuluvasta kuukaudesta on suoritettu osa, se katsotaan suoritetuksi kokonaan.

Pidennettyyn valvonta-aikaan sovelletaan, mitä 60 §:n 2 ~~ja 3~~ momentissa säädetään. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneellä valvonta voi lisäksi sisältää 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon siinä määrin kuin sitä on sisältynyt rangaistusajan suunnitelmaan, mutta ei ole vielä toteutunut.

63 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset 60 §:n 3 momentissa tarkoitetun kuntoutuksen ja avohoidon edellyttämistä valmistelu- ja toteutustoimenpiteistä sekä valvonnan lakkauttamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain (953/2009) 3 § seuraavasti:

3 §

Tehtävät

Laitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano ja muu rangaistusten täytäntöönpano sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

4.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1069/2015) 2 §:n 7 kohta seuraavasti:

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

— —

7) *yhdyskuntaseuraamusta suorittavalla* ehdollisen vankeuden valvontaan tuomittua henkilöä, nuorisorangaistusta, yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistusta suorittavaa henkilöä taikka valvotussa koevapaudessa olevaa tai valvontaan asetettua ehdonalaisessa vapaudessa olevaa henkilöä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

5.

Laki

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 11 ja 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain (326/1963) 11 §:n 1 momentti ja 12 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 636/2010, seuraavasti:

11 §

Päätöksessä, jolla ehdollisesti tuomitun henkilön valvonta määrätään järjestettäväksi Suomessa, on noudattamalla soveltuvin osin, mitä valvojan määräämisestä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa (400/2015) säädetään, samalla määrättävä valvoja sekä, jollei ehdollisen tuomion yhteydessä asetettuja ehtoja tai määräyksiä voida täällä soveltaa, vahvistettava niitä koskevat muutokset koe- ja valvonta-aikoja lukuun ottamatta.

— —

12 §

Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa ehdollisesti tuomitun henkilön valvonta, joka on päätetty järjestää Suomessa, voidaan lakkauttaa soveltamalla yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 60 §:ää.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

6.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 27 kohta, sellaisena kuin se on laissa 808/2017, seuraavasti:

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

— —

27) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksesta syytetylle tehdystä oikeuspsykiatrisesta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksesta epäillystä laaditusta seuraamusselvityksestä, nuorisorangaistuksen rangaistusajan suunnitelmasta, yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnan seuraamusselvityksestä, valvontarangaistuksen edellytysten selvittämisestä, rangaistusajan suunnitelmasta, vapauttamissuunnitelmasta, valvontasuunnitelmasta tai elinkautisvangin vapauttamismenettelyä tai yhdistelmärangaistukseen kuuluvaa valvonta-aikaa varten annetusta lausunnosta;

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

7.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370 /2007) 9 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 809/2017, seuraavasti:

9 §

Salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja

Oikeudenkäyntiasiakirja on pidettävä salassa siltä osin kuin se sisältää:

— —

4) tietoja rikoksesta syytetylle tehdystä oikeuspsykiatrisesta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksesta epäillystä laaditusta seuraamusselvityksestä, nuorisorangaistuksen rangaistusajan suunnitelmasta, yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnan seuraamusselvityksestä, elinkautisvangin vapauttamismenettelyä tai yhdistelmärangaistukseen kuuluvaa valvonta-aikaa varten annetusta lausunnosta tai rikosrekisteristä;

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

Helsingissä 23.11.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Katja Hänninen vas
jäsen Ari Jalonen sin
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Antti Rantakangas kesk
varajäsen Ville Skinnari sd
varajäsen Matti Torvinen sin

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto